

KATILIM BANKALARI PERSONELİ FİNANSAL ETKİNLİK ANALİZİ TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Recep ÇAKAR^{1*+}

¹Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü

*recepcaakar@hitit.edu.tr

+ORCID: 0000-0002-4069-7653

Öz- Finansal kurumlar fon arz ve talebine aracılık ederek, ekonomik sistemlerin amaçlarından ülke ekonomilerin büyümesi ve refahın toplumun tamamına yayılması fonksiyonunu üstlenirler. Faizsiz çalışan ve reel ticaretin finansmanını amaçlayan katılım bankacılığı sektörü dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de hızla büyüme eğilindedir. Türkiye’de faaliyetlerine başladığı 1985 yılından itibaren tarihinde ilk defa 2020 yılında bankacılık sektöründen % 6’lık pay alma durumuna gelmiştir. Katılım bankaları faizli işlemler yapmadıkları için en önemli gider kalemlerinden birisi olan personel giderlerini iyi analiz etmek ve gelecek planlarını ona göre yapmak durumundadır. Çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının personel finansal etkinliklerinin analizi yapılmıştır. TOPSIS yöntemiyle 2015-2019 dönemi finansal tabloları kullanılarak gerçekleştirilen analizler sonucunda, 2015 yılında sektöre dahil olan kamu katılım bankalarının personel finansal etkinliklerinin özel sermayeli katılım bankalarına göre daha iyi olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler– Katılım Bankaları, Personel Etkinlik, TOPSIS.

PARTICIPATION BANKS STAFF FINANCIAL ACTIVITY ANALYSIS INSTANCE OF TURKEY

Abstract – Financial institutions act as intermediaries in the supply and demand of funds, among the aims of economic systems, the function of the growth of national economies and the spread of welfare to the whole society. Interest-free financing aimed at employees and participation banking sector, as in the real world trade tends to grow rapidly in Turkey. For the first time in its history since 1985, when it started its activities, it has reached the position of getting a 6% share from the banking sector. Participation banks have to analyze the personnel expenses, which is one of the most important expense items, and make their future plans accordingly since they do not make interest transactions. The staff of participation banks operating in Turkey in the study is an analysis of financial activity. As a result of the analyzes conducted using the financial statements of the 2015-2019 period using the TOPSIS method, it was concluded that the personnel financial activities of the public participation banks included in the sector in 2015 were better than those of the private capital participation banks.

Keywords – Participation Banks, Staff Effectiveness, TOPSIS.

GİRİŞ

Katılım ekonomik sistemi ve ürünleri son yıllarda hızla büyüme ve çeşitlenme eğilimindedir. Katılım ekonomik sistemini temsil eden kurumlar Dünya genelinde ortalama olarak %10 ile % 55 oranında büyüme gerçekleştirmektedir (Asutay, 2007, 12). Dünya katılım ekonomik sisteminin boyutu yaklaşık 4 trilyon dolar seviyesine ulaşmış ve 2021 yılında bu seviyenin 7 trilyon dolar olması beklenmektedir (Ete, 2019). Katılım ekonomik sistemi içerisinde katılım finans sistemi yaklaşık 2 trilyon dolar seviyesindedir. Katılım finans sistemi içerisinde ise % 80'lik payı katılım bankacılığı, %15'lik payı sukuk, % 4'lük payı yatırım fonları ve % 1'lik payı da tekaful sistemi almaktadır. Sektörün başını çeken katılım bankacılığı Türkiye'de 2003-2017 yılları arasında 5 milyar TL'den 120 milyar TL'ye yükselerek 24 kat büyüme göstermiştir (Ersin ve Duran, 2017: 119). Katılım bankacılığı sektörü başta Amerika ve Avrupa olmak üzere Müslüman nüfusunun çoğunlukta olduğu ülkelerde faaliyet göstermektedir (Sümer ve Onan, 2016). Katılım bankacılığı çalışma prensipleri itibariyle paylaşım esaslı, risk odaklı, faizden uzak ve reel ticari faaliyetleri konu olarak farklı inanç gruplarından yatırımcılara hitap edebilmektedir.

Katılım bankaları bir taraftan konvansiyonel bankalarla diğer taraftan birbirleriyle rekabet etmektedir. Sektör içinde 2020 yılında %6'lık paya ulaşan katılım bankalarının 2025 yılında %15'lik bir pay alması beklenmektedir (Karcıoğlu vd., 2018: 22). 1983 yılında kanun hükmünde kararname ile kurulan ve daha sonra özel finans kurumu ismiyle faaliyetlerine başlayan bu kurumlar dünya genelindeki diğer katılım bankaları ile kıyaslandığında nispeten geç denilebilecek bir süreçte Türkiye'deki mevzuat siteminde yerini sağlamlaştırmıştır. Katılım bankaları 2005 yılında çıkan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile birlikte konvansiyonel bankalarla aynı yasaya tabi olmuş ve banka olarak adlandırılmıştır. Katılım bankaları 5411 sayılı kanuna ek olarak misyonları gereği faizden uzak kalarak İslami bankacılık kurallarına uygun hareket etmek durumundadır. Katılım bankaları bu özelliklerinden dolayı konvansiyonel bankaların yatırım alanlarından daha kısıtlı bir alanda faaliyet göstermek durumundadır. Konvansiyonel bankalar özellikle kırılgan ve kriz dönemlerinde merkezi olarak işlem yapma ve risksiz alanlarda (devlet tahvili, hazine bonusu vd.) günlük, haftalık ve aylık yatırım yapma avantajına sahipken katılım bankaları risk iştahının olduğu veya olmadığı dönemlerde şubelerinin ve personelinin analiz, çaba ve gayretleriyle reel boyutta gerçek ve tüzel kişilerle ortaklık ya da ticaret ilişkisi kurmak zorundadır. Bu noktada katılım bankaları için şube ve personel etkinliği ön plana çıkmaktadır. Etkinlik analizleri bankalar için iş kararları almada ve geleceğe ilişkin tahminlemeler yapmada yardımcı olmaktadır.

Modern işletmecilik açısından işletmelerin başlıca amaçları arasında sürdürülebilirlik ve işletme değerinin maksimize edilmesi gelmektedir. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için işletmeler sahip oldukları kaynakları en yüksek çıktıyı alacak şekilde etkin kullanmak durumundadır. Etkinlik kavramı işletme amaçlarına ulaşma noktasında yapılacak iş ve hizmetlerin gerçekleştirilmesinde kaynakların kullanımının performansıdır. Diğer bir deyişle girdilerin ne

kadar iyi şekilde kullanıldığıнын ölçütüdür (Er ve Uysal, 2012: 366-367). İşletmelerin etkinlikleri ve performansları çıkar grupları tarafından dikkate alınmaktadır. Çıkar grupları işletmelerle ilişki düzeylerine işletmenin başarı ve başarısızlıklarına göre karar vermektedir. Katılım bankalarının özellikle hizmet işletmeleri olmalarından dolayı en önemli gider kalemlerinden birisi de personel giderleridir. Katılım bankaları çalışanlarını etkin kullandığı ölçüde amaçlarına ulaşmada başarı kazanacaktır. Katılım bankalarının çalışan başına kredi üretim potansiyeli, aktif büyüklüğü, takipteki kredi hacmi, kâr payı gelirleri, öz kaynak büyüklüğü ve kâr payı giderleri personel etkin kullanma derecesini göstermektedir (İka ve Abdullah, 2011; Özgür, 2008; Hunjra ve Bashir, 2014; Alsu vd., 2018; Acar vd., 2015; Yayar ve Baykara, 2012).

Çalışmanın amacı katılım bankalarının personel etkinliklerinin incelenmesidir. Ayrıca katılım bankalarında insan kaynağı etkinliğinin özel/kamu katılım bankaları bağlamında değerlendirilmesi yapılacaktır. Bu amaçla gerçekleştirilecek etkinlik analizinde literatürde konvansiyonel ve katılım bankaları için kullanılan etkinlik kriterleri kullanılmıştır. Analizler için çok kriterli karar verme modellerinden 'The technique for order preference by similarity to ideal solution' (TOPSIS) kullanılmıştır. Katılım bankalarının etkinlik analizi konusunda literatür incelendiğinde büyük ölçüde finansal etkinliklerinin değerlendirildiği görülmektedir. Yazarın en iyi bilgisine göre çalışmayı literatürden ayıran en önemli nokta katılım bankaları personeli etkinliğinin ölçülerek katılım bankaları ve çıkar gruplarına değerlendirmelerinde kullanabilecekleri bilgi sunmaktır.

LİTERATÜR

Konvansiyonel ve katılım bankalarının finansal performanslarının incelendiği çalışmalara gerek Dünya gerekse Türkiye özelinde sıklıkla rastlanmaktadır. İlgili çalışmalarda genellikle konvansiyonel ve katılım bankalarının finansal performans ölçümleri yapılmakta, birbirlerine karşı üstünlükleri analiz edilmekte, banka büyüklükleri ya da halka açıklıklarının verimliliğe etkisi ölçülmektedir (Jackson ve Fethi, 2000; İka ve Abdullah; Havrylchuk, 2006; Özgür, 2008; Sufian, 2009). Literatüre ilişkin çalışmalar aşağıda sunulmaktadır.

Jackson ve Fethi (2000) çalışmalarında Türk bankacılık sektörünün performanslarını analiz etmiştir. Çalışmada Veri Zarflama analizi ve 1998 yılı bankalara ait şube sayısı, kârlılık, mülkiyet yapısı ve sermaye yeterlilik oranı veri seti kullanılmıştır. Çalışma sonucuna göre daha büyük ve kârlı bankaların daha yüksek verimlilik seviyesine ulaştığı ve sermaye yeterlilik oranının yüksekliğinin olumsuz performans etkisi yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Havrylchuk (2006) çalışmasında Polonya'daki yerli ve yabancı bankaların finansal performans analizini yapmıştır. Ayrıca performansa etki eden kalemleri tespit etmeye çalışmıştır. Çalışmada 1997-2001 dönemi Polonya'da faaliyet gösteren yerli ve yabancı bankalara ait çıktı kalemi olarak krediler, bilanço dışı kalemler ve hükümet bonoları girdi

kalemi olarak çalışan sayısı, mevduat ve sermaye kalemini kullanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre yabancı bankaların yerli bankalara göre daha verimli olduğu ve performansa etki eden faktörlerin maliyetleri yönetebilme becerisi borçluların takibi olduğu sonucuna varılmıştır.

Özgür (2008) çalışmasında Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının finansal etkinliklerini analiz etmiştir. Çalışmada katılım bankalarının 2001-2005 yıllarındaki mevduat toplamı, toplanan fonlar, personel gideri, faiz giderleri, kâr payı giderleri, kredi toplamı, kullandırılan fonlar ve kâr payı gelirleri verilerini kullanmıştır. Veri zarflama analizi yöntemiyle ulaştığı sonuçlara göre en iyi etkinlik skorunun Albaraka Türk Katılım Bankası’na ait olduğu sonucuna varmıştır.

Ika ve Abdullah (2011) çalışmalarında Endonezya’daki İslami ve konvansiyonel bankaların finansal performanslarını karşılaştırmışlardır. Çalışmada bankaların 2000-2007 yıllarına ait kârlılık, likidite, risk ve ödeme gücü verilerini kullanmışlardır. Mann-Whitney yöntemiyle gerçekleştirilen analizler sonucunda ilgili dönemde İslami bankalarla konvansiyonel bankalar arasında finansal performans noktasında anlamlı bir fark bulunmadığı; fakat İslami bankaların konvansiyonel bankalara göre daha likit olduğu sonucuna varılmıştır.

Er ve Uysal (2012) çalışmalarında Türkiye’deki ticari ve katılım bankalarının etkinlik analizini yapmışlardır. Çalışma bankaların 2005-2010 dönemi veri seti kullanılarak Veri Zarflama Analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre katılım bankalarının ticari bankalara göre daha etkin olduğu sonucuna varılmıştır.

Yayar ve Baykara (2012) çalışmalarında Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının finansal performanslarını değerlendirmiştir. 4 katılım bankasına ait 2005-2011 dönemi takipteki krediler, kâr payı gelirleri, öz kaynaklar, kâr payı giderleri, toplanan fonlar ve toplam aktifler veri seti kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre Albaraka Türk Katılım Bankasının en iyi performansa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Najjar (2013) çalışmasında Bahreyn’deki konvansiyonel ve İslami bankaların performanslarını karşılaştırmıştır. Çalışmada Dupont analizi kullanılmış ve gerek İslami gerekse konvansiyonel banka performansları arasında önemli bir fark bulunmamıştır. Buna ek olarak Bahreyn bankacılık sektörü performans ölçümünde kullanılan oranların banka büyüklüklerini dikkate almadığı ve mevzuat noktasında eksiklikleri olduğu sonucuna varmıştır.

Hunjra ve Bashir (2014) çalışmalarında Pakistan’daki konvansiyonel ve İslami bankaların performanslarını mevduat sahipleri, banka yöneticileri, hissedarları ve düzenleyici kurumlara fikir vermek için ölçmüşlerdir. Çalışmada bankaların 2008-2012 dönemi likidite, kârlılık, ödeme gücü ve sermaye yeterliliği verileri kullanılmıştır. Çalışma sonucuna göre bankaların kârlılık, sermaye

yeterliliği ve nakit akışları bağlamında önemli bir farklılık olmadığı ancak İslami bankaların kısmen likidite, risk ve kârlılık noktasında konvansiyonel bankalara göre daha iyi performans sergilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Rao (2014) çalışmasında Hindistan’daki kamu ve özel bankaların 2008-2013 dönemi finansal performanslarını karşılaştırmıştır. CAMEL modeli kullanarak gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre özel bankaların finansal performans puanı açısından kamu bankalarından daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Acar vd. (2015) çalışmalarında Türk bankacılık sektörünün karşılaştırmalı performans analizini yapmışlardır. 2009-2013 dönemi bankaların; banka şube sayıları, personel sayısı ve aktif büyüklükleri girdi olarak kâr ve mevduatı ise çıktı olarak değerlendirilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre etkinlik sıralaması en etkinden en az etkine doğru kamu bankaları, özel-yerli bankalar, katılım bankaları ve yabancı özel bankalar şeklinde yapılmıştır.

Doğan (2015) çalışmasında Türkiye’deki katılım bankalarının 2012-2014 dönemi finansal performanslarını ölçmüştür. Gri İlişkisel Analiz Yöntemiyle gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre aktif getirisi yüksek olan bankaların yüksek finansal performans sergilediği ve en iyi finansal performansa Albaraka Türk’ün sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yurttadur ve Demirbaş (2017) çalışmalarında Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları ile konvansiyonel bankaların finansal performanslarını karşılaştırmıştır. Çalışmada 2010-2016 dönemi kârlılık, likidite, risk, borç ödeme gücü, aktif kalitesi ve sermaye yeterlilik verileri kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre aktif kârlılığı ve öz kaynak kârlılığı bakımından katılım bankalarının daha yüksek performans sergilediği, aktif kalitesi açısından bir farklılığa rastlanmadığı, mevduatların krediye dönmesi noktasında konvansiyonel bankalarının daha iyi performans sergilediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Karacıoğlu vd. (2018) çalışmalarında Türkiye’deki kamu sermayeli katılım bankaları ile özel sermayeli katılım bankalarının finansal performanslarını ölçmüşlerdir. Çalışmada 2016-2017 dönemi aktif kârlılık oranı, öz kaynak kârlılık oranı, cari oran, borç/öz kaynak oranı kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre Kuveyt Türk Katılım Bankası’nın en iyi performansa sahip olduğu en iyi ikinci performansa Türkiye Finans Katılım Bankasının sahip olduğu kamu katılım bankalarının ise genel olarak performans sıralamalarında son sıralarda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alsu vd. (2018) çalışmalarında Kuveyt, Ürdün, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ve Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının finansal performanslarını incelemiştir. 2009-2015 dönemi likidite, kârlılık, faaliyet ve finansal yapı oranlarını kullanmışlardır. TOPSIS yöntemiyle gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre

Suudi Arabistan ve Katar'da faaliyet gösteren katılım bankalarının daha iyi performans sergilediği, Türkiye'deki katılım bankaları performansının orta sıralarda olduğu ayrıca Türkiye'deki katılım bankaları içinde en iyi performans puanına Albaraka Türk Katılım Bankası'nın sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Veri Seti ve Yöntem

Bu bölümde çalışmada performans ölçümüne ilişkin kullanılan veri seti ve çalışmanın çözümlenmesi için kullanılacak olan TOPSIS yöntemi açıklanacaktır.

Veri seti

Etkinlik kavramı belli miktarda girdi ile elde edilen çıktıyı ölçmekte kullanılmaktadır (Bektaş, 2013: 280). Katılım bankalarında personel rasyosu etkinliği ise katılım bankalarının çalıştırdığı personel sayısı girdi olarak aktifler, kâr payı gelirleri, kâr payı giderleri, verilen krediler, öz kaynaklar ve takipteki krediler çıktı olarak kullanılmıştır. Personel etkinlikleri;

$$\begin{aligned} \text{Aktif}_p &= \frac{\text{Toplam Aktifler}}{\text{Personel Sayısı}} && \text{Personel Aktif Etkinliği} \\ \text{Kâr Payı Gelirleri}_p &= \frac{\text{Kâr Payı Gelirleri}}{\text{Personel Sayısı}} && \text{Personel Kâr Payı Gelir Etkinliği} \\ \text{Krediler}_p &= \frac{\text{Toplam Krediler}}{\text{Personel Sayısı}} && \text{Personel Kredi Etkinliği} \\ \text{Öz Kaynaklar}_p &= \frac{\text{Toplam Öz Kaynaklar}}{\text{Personel Sayısı}} && \text{Personel Öz kaynak Etkinliği} \\ \text{Takipteki Krediler}_p &= \frac{\text{Toplam Takipteki Krediler}}{\text{Personel Sayısı}} && \text{Personel Takipteki Krediler Etkinliği} \\ \text{Kâr Payı Giderleri}_p &= \frac{\text{Kâr Payı Giderleri}}{\text{Personel Sayısı}} && \text{Personel Kâr Payı Giderleri Etkinliği} \end{aligned}$$

Etkinlik değerlendirmeleri; Personel Aktif Etkinliği maksimum, Personel Kâr Payı Gelir Etkinliği maksimum, Personel Kredi Etkinliği maksimum, Personel Öz Kaynak Etkinliği maksimum, Personel Takipteki Krediler Etkinliği minimum, Personel Kâr Payı Giderleri Etkinliği minimum olacak şekilde analize dahil edilmiştir.

Türkiye'de faaliyette bulunan 6 katılım bankası bulunmaktadır. Katılım bankalarının 3 tanesi kamu katılım bankası 3 tanesi de özel katılım bankasıdır. Çalışmaya dahil edilen özel katılım bankaları Albaraka Türk Katılım Bankası (ALBRK), Türkiye Finans Katılım Bankası (TRKYFNS) ve Kuveyt Türk Katılım Bankası (KVYT)'dir. Kamu katılım bankalarından ise 2015 yılında faaliyete başlayan Ziraat Katılım Bankası (ZRT) ve 2016 yılında faaliyete başlayan Vakıf Katılım Bankası (VKF) çalışmaya dahil edilmiştir. 2019 yılında kurulan Emlak Katılım Bankası çok kısıtlı veriye sahip olmasından dolayı çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışmaya ait veriler Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB)'nin resmi veri sisteminde yayınlanan bilanço ve gelir tablolarından elde edilmiştir (TKBB, 2020). Kamu katılım bankalarının 2015 yılında faaliyete başlamasından dolayı kullanılan veri seti 2015-2019 dönemini kapsamaktadır.

Yöntem

Çok kriterli karar verme modellerinden birisi olan TOPSIS yöntemi Hwang ve Yoon tarafından geliştirilmiştir (Hwang ve Yoon: 1981). Bu yöntemde analize tabi tutulan alternatiflere ait kriterlerin aldığı maksimum ve minimum değerler belirlenmekte ve belirli ağırlıklara göre ideal

çözümleme noktalarına yakınlık ve uzaklık durumlarına bağlı olarak sınıflandırılmaktadır. Yöntemde pozitif ideal noktaya en yakın olan alternatif amaçlanan hedefe en yakın, negatif noktaya en yakın olan alternatif ise amaçlanan noktaya en uzak alternatif olarak sıralanır. Yöntemin tercih edilmesinin sebebi objektifliğinin literatürde belirtilen şekliyle yüksek olmasıdır (Saldanlı ve Sırma 2014: 188). Yöntemin taşıdığı subjektiflik ise analize tabi tutulacak kriterlerin doğru tespit edilip edilemediğidir. Bu noktada çalışma sonucunun objektife en yakın olması için literatürdeki finansal performans oranları kullanılmıştır. TOPSIS analizi 6 aşamada gerçekleştirilmektedir (Özçelik ve Kandemir, 2015: 104-106).

1. Aşama: Karar Matrisinin Düzenlenmesi

Karar matrisi ilk aşamasında 1. Sütünlarda alternatif seçenekler yer almaktadır. Alternatiflere ait kriterler ise Tablo 1'de olduğu gibi her bir alternatifin kriter sütunlarında (K_1, K_2, \dots, K_n) yer alır (Uygurtürk ve Korkmaz, 2012: 102-105).

Tablo 1: Karar Matrisi

Alternatifler	Kriterler							
	K_1	K_2	K_3	K_4	K_5	K_6	K_7	K_8
Alternatif 1	K_{11}	K_{12}	K_{1n}
Alternatif 2	K_{21}	K_{22}	K_{2n}
Alternatif 3	K_{31}	K_{32}	K_{3n}
Alternatif 3	K_{31}	K_{32}	K_{3n}

2. Aşama: Normalize Karar Matrisinin Düzenlenmesi

Karar matrisindeki değerler ikinci adımda normalleştirilir. Bu işlem için karar matrisindeki her bir hücrenin karesi alınarak sütun sonunda toplanır ve karekökü alınır. Bu işlemle birlikte her bir hücredeki değer daha önce karekökü alan sütun toplamına bölünür. Normalize karar matrisi düzenlemek için Formül 1 kullanılır.

$$Z_{ij} = \frac{K_{ij}}{\sqrt{\sum_{t=1}^n K_{it}^2}} \quad i = 1, 2, 3, \dots, n; j = 1, 2, 3, \dots, k$$

Formül 1

Eşitlikte 'i' alternatif değerleri, 'j' değerlendirmede kullanılacak kriterleri, 'Z_{ij}' 'i' alternatifinin 'j' kriter değerinin aldığı normalize değeri, 'K_{ij}' 'i' alternatifinin 'j' ilk normalize öncesi değerini, 'n' alternatif sayısını ifade etmektedir.

3. Aşama: Ağırlıklandırılmış Normalize Matrisin Düzenlenmesi

2. aşamada elde edilen normalize matris hücreleri belirli kriterlere ya da eşit ağırlıklandırma değerleriyle çarpılır. Ağırlıklandırma işlemi Formül 2 ile yapılır.

$$X_{ij} = w_j \cdot Z_{ij} \quad i = 1, 2, 3, \dots, n; j = 1, 2, 3, \dots, k \quad (w_j; \text{her } j \text{ kriter ağırlığı}) \text{ Formül 2}$$

Formül 2’de ‘w’ her bir kriterin ağırlıklarını, ‘Z_{ij}’ ‘i’ alternatifine ait ‘j’ kriterinin normalize edilmiş değerini ve ‘X_{ij}’ ‘i’ alternatif değerlerine ait normalize değeri göstermektedir.

4. Aşama: Pozitif ve Negatif İdeal Değerlerin Belirlenmesi
Pozitif ve negatif ideal değerlerin bulunması için ağırlıklandırılmış normalize matristeki kriter değerlerin maksimum ve minimum değerleri bulunur. Maksimum değer olması istenen kriterler içinde en yüksek değeri alan minimum değer olması istenen kriter sütununda minimum değer alan hücre pozitif nokta olarak belirlenir. Maksimum değer olması istenen sütun kriterler içinde en düşük ve minimum değer olması istenen kriter sütunundaki maksimum değer ise negatif ideal nokta olarak belirlenir. Pozitif ideal ve negatif ideal değerler Formül 3 yardımıyla bulunur.

Alternatif (i) = (X₁, X₂, X₃, , X_k) (Maksimum Değer)
Formül 3

Alternatif (i) = (X₁, X₂, X₃, , X_k) (Minimum Değer)

Formülde ‘i’ her bir alternatifi, ‘X’ alternatiflere ait kriterin değerlerini göstermektedir.

5. Aşama: Ayrım Ölçütlerinin Bulunması

İlk olarak pozitif ve negatif ideal değerlere uzaklıklar her bir kriter değeri için bulunur. Pozitif ideal değere uzaklık ‘S_i⁺’ olarak, negatif ideal değere uzaklık ‘S_i⁻’ olarak ifade edilir. Pozitif ve negatif ideal uzaklıklar Formül 4 ve 5 yardımıyla hesaplanır.

$$S_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^k (x_{ij} - x_j)^2} \quad i = 1, 2, 3, \dots, n$$

Formül 4

$$S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^k (x_{ij} - x_j^-)^2} \quad i = 1, 2, 3, \dots, n$$

Formül 5

Formül 4 ve 5’te ‘S_i⁺’ pozitif ideal noktaya uzaklığı, ‘S_i⁻’ negatif ideal noktaya uzaklığı, ‘X_{ij}’ ‘i’ kriterine ait ‘j’ değerini ifade göstermektedir.

6. Aşama: Sıralamanın yapılması

Son aşamada ise her bir alternatif için puan hesaplanarak sıralama yapılır. Sıralamalar için Formül 6 kullanılır. ‘C_i^{*}’ nin alacağı değer her alternatif için 0-1 aralığında olmaktadır ve C_i değeri 1 en yakın olan en iyi performanslı alternatif olarak 0’a yakın olan alternatif ise en kötü performanslı alternatif olarak sıralama yapılacaktır. ‘C_i^{*}’ değeri Formül 6 yardımıyla yapılmaktadır.

$$C_i^* = \frac{S_i^-}{S_i^+ + S_i^-} \quad 0 < C_i^* < 1$$

Formül 6

Formül 4 ve 5’te ‘C_i’ ideal çözüme yakınlık değerini, ‘S_i⁺’ pozitif ideal noktayı ‘S_i⁻’ negatif ideal noktayı ifade etmektedir.

Bulgular

Bu bölüme 2015-2019 dönemi katılım bankalarının personel performans finansal etkinlik analiz bulguları yer almaktadır. İlk adımda katılım bankalarında çalışan her bir personele düşen aktif, kâr payı geliri, kâr payı gideri, takipteki krediler, krediler ve öz kaynaklar oranları belirlenmiştir. Her bir yıl için katılım bankalarının bilanço ve gelir tablolarından elde edilen verilerle elde edilen ilgili oranlar TOPSIS yöntemi için karar matrisini oluşturmuştur. TOPSIS yöntemi kullanılarak her bir yıl için performans analizi ayrı ayrı sonuçlandırılmış ve analize ait sadece sonuç tabloları çalışmada gösterilmiştir. Bulgular kısmının son aşamasında 2015-2019 dönemi skorları genel bir tablo ile sonuçlandırılmış ve ilgili dönemlerin tamamı için performans sıralaması yapılmıştır.

2015 yılı personel finansal etkinlik analizi Tablo 2’de gösterilmektedir. Vakıf Katılım Bankası 2016 yılında faaliyete başladığı için 2015 yılı analiz tablosunda yer almamıştır. Tablo incelendiğinde 2015 yılında faaliyetlerine başlayan Ziraat Katılım Bankası’nın en iyi etkinlik skoruna sahip olduğu 2. Sırada Kuveyt Türk Katılım Bankasının olduğu ve sırasıyla 3. ve 4. Sırada Albaraka Türk Katılım Bankası ve Türkiye Finans Katılım Bankası’nın yer aldığı görülmektedir.

Tablo 2: 2015 Yılı Performans Sıralaması

	İŞLETMELER	S _i ⁺	S _i ⁻	C _i [*]	SIRALAMA
2015	ALBRK	0,06086	0,14128	0,54497	3
	KVYT	0,14458	0,06928	0,60967	2
	TRKYFNS	0,09472	0,11247	0,48586	4
	ZRT	0,12309	0,07616	0,75148	1

2016 yılı personel finansal etkinlik analizi Tablo 3’te gösterilmektedir. Tablo incelendiğinde 2016 yılında faaliyetlerine başlayan Vakıf Katılım Bankasının en iyi personel finansal etkinliğine sahip olduğu görülmektedir. Devamında sırasıyla Ziraat Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası ve Albaraka Türk Katılım Bankası yer almıştır.

Tablo 3: 2016 Yılı Performans Sıralaması

	İŞLETMELER	S _i ⁺	S _i ⁻	C _i [*]	SIRALAMA
2016	ALBRK	0,06086	0,14128	0,21963	5
	KVYT	0,14458	0,06928	0,43334	3
	TRKYFNS	0,09472	0,11247	0,27806	4
	VKF	0,10488	0,12371	0,73850	1
	ZRT	0,12309	0,07616	0,64926	2

2017 yılı personel finansal etkinlik analizi Tablo 4’te gösterilmektedir. Tablo incelendiğinde etkinlik analizi skorlarının en iyisine ulaşan katılım bankalarının sektöre sonradan giren kamu katılım bankaları olduğu görülmektedir.

Özel sermayeli katılım banklarından ise en iyi etkinliğe sahip olan Kuveyt Türk Katılım Bankası ve Türkiye Finans Katılım Bankası olduğu söylenebilir. 2017 yılında en düşük etkinlik skoruna sahip katılım bankası Albaraka Türk Katılım Bankası olmuştur.

Tablo 4: 2017 Yılı Performans Sıralaması

İŞLETMELER	S_i^+	S_i^-	G_i^+	SIRALAMA
	ALBRK	0,06086	0,14128	
KVYT	0,14458	0,06928	0,49538	3
TRKYFNS	0,09472	0,11247	0,24604	4
VKF	0,10488	0,12371	0,74945	1
ZRT	0,12309	0,07616	0,74108	2

2018 yılı personel finansal etkinlik analizi Tablo 5'te gösterilmektedir. Tablo incelendiğinde kamu katılım bankalarının 2017 yılında olduğu gibi ilk iki en iyi etkinlik skoruna sahip olduğu görülmektedir. Diğer taraftan 2018 yılında en son sırada etkinlik skoruna sahip katılım bankası 2017'de olduğu gibi yine Albaraka Türk Katılım Bankası olmuştur.

Tablo 5: 2018 Yılı Performans Sıralaması

İŞLETMELER	S_i^+	S_i^-	G_i^+	SIRALAMA
	ALBRK	0,06086	0,14128	
KVYT	0,14458	0,06928	0,46446	3
TRKYFNS	0,09472	0,11247	0,38726	4
VKF	0,10488	0,12371	0,58118	2
ZRT	0,12309	0,07616	0,69477	1

2019 yılı personel finansal etkinlik analizi Tablo 6'te gösterilmektedir. Tablo incelendiğinde Ziraat Katılım Bankasının son iki yıl en iyi etkinlik skoruna sahip olduğu görülmektedir. Diğer kamu katılım bankası olan Vakıf Katılım'ın 2. en iyi etkinlik skoruna sahip olduğu ve özel sermayeli katılım bankalarından en iyi etkinlik skoruna sahip olan katılım bankasının da Kuveyt Türk Katılım Bankası olduğu görülmektedir. Diğer taraftan 2019 yılında Albaraka Türk Katılım Bankasının toparlanarak 4. En iyi skoru elde ettiği görülmektedir.

Tablo 6: 2019 Yılı Performans Sıralaması

İŞLETMELER	S_i^+	S_i^-	G_i^+	SIRALAMA
	ALBRK	0,06086	0,14128	
KVYT	0,14458	0,06928	0,42128	3
TRKYFNS	0,09472	0,11247	0,33385	5
VKF	0,10488	0,12371	0,43795	2
ZRT	0,12309	0,07616	0,68891	1

2015-2019 dönemi etkinlik skor ortalamalarının alındığı genel etkinlik analizi Tablo 7'de gösterilmektedir. Tablo incelendiğinde en iyi etkinlik skoruna kamu katılım bankalarının sahip olduğu özel sermayeli bankaların ise nispeten düşük performansa sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7: 2015-2019 Dönemi Genel Performans Değerlendirmesi

İŞLETMELER	2015	2016	2017	2018	2019	Ci Ortalaması	Standart Sapma	Genel Sıralama
ALBRK	0,545	0,220	0,243	0,302	0,334	0,329	0,129	5
KVYT	0,610	0,433	0,495	0,464	0,421	0,485	0,076	3
TRKYFNS	0,486	0,278	0,246	0,387	0,334	0,346	0,095	4
VKF		0,738	0,749	0,581	0,438	0,627	0,147	2
ZRT	0,751	0,649	0,741	0,695	0,689	0,705	0,042	1

SONUÇ

Fon arz ve talebine aracılık eden kurumların başında gelen bankacılık sektörü bu fonksiyonuyla ülke ekonomilerinin büyümesi ve istikrarın devamı açısından önem arz etmektedir. Bankacılık sektörü yapısı gereği diğer işletmelerden farklı olarak kaynak yapısı içinde öz kaynakları oldukça düşük düzeyde olup 3. kişilerden sağladıkları kaynakları kullanmaktadır. Dolayısıyla bankaların ortaya koyduğu performans domino etkisiyle müşterileri, yatırımcıları, üreticileri, ortakları ve devleti etkilemesi kaçınılmaz olacaktır. Böyle bir ortamda bankaların etkinliklerinin incelenmesi önem arz etmektedir. Çalışmada Türkiye'de hızla gelişim gösteren katılım bankalarının, gider kalemlerinde personel giderleri önemli bir yer tutmaktadır. Bundan dolayı katılım bankalarının personel etkinlik analizi yapılmıştır. Özellikle Türkiye'de kamu katılım bankalarının 2015 yılında faaliyete başlamış olmasından dolayı kamu-özel katılım bankası karşılaştırılması da yapılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre 2015, 2018 ve 2019 yıllarında Ziraat Katılım Bankası en iyi etkinlik skoruna sahip katılım bankası olmuştur. Vakıf katılım bankası 2016 yılında faaliyete başladığı yıl ve 2017 yılında en iyi etkinlik skoruna sahip olmuştur. Albaraka Türk Katılım Bankası 2015, 2016, 2017 ve 2018 yıllarında en düşük etkinlik skoruna sahip katılım bankası olmuştur. Albaraka Türk Katılım Bankası 2019 yılında toparlanarak 4. Sıraya yükselmiştir.

Çalışma sonuçlarına göre 2015-2019 döneminde en iyi personel finansal etkinliğe Ziraat Katılım Bankasının sahip olduğu, 2. en iyi personel etkinliğinin ise Vakıf Katılım

Bankası'nca elde edildiği görülmektedir. Özel sermayeli katılım bankalarından en iyi personel etkinliğine Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın ve Türkiye Finans Katılım Bankası'nın sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışma sonuçları Acar vd. (2015) çalışmasının, kamu bankalarının finansal etkinliğinin daha yüksek olduğu bulgusuyla kısmen örtüşmektedir. Yayar ve Baykara (2012), Rao (2014) ve Karcioğlu vd. (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda elde edilen bulgularla örtüşmemektedir. Aksine kamu katılım bankalarının incelenen bütün dönemlerde özel sermayeli katılım bankalarından daha yüksek finansal etkinliğe sahip olduğu görülmektedir.

2015 yılından sonra sektöre katılan kamu katılım bankaları ile birlikte sektöre güvenin arttığı ve katılım bankalarının bankacılık sektöründen aldığı payın ilk defa 2020 yılı itibarıyla % 6'nın üzerine çıktığı söylenebilir. Diğer taraftan sektörün elde ettiği güvenle birlikte katılım bankaları arasındaki rekabette kızışmış kamu katılım bankaları kamuya ait olmalarının sağladığı ek avantajla ön planda olduğu mevduat toplama ve katılım bankacılığı ürünlerini kullandırmada hızlı bir büyüme eğilimine girdiği ve halkın daha çok rağbet gösterdiği bir mekanizma olduğu söylenebilir. Özel sermayeli katılım bankalarının daha köklü olmalarının verdiği tecrübeyi kullanmaları ve kendilerini yazılı ve görsel basına daha iyi ifade etmeleri finansal etkinliklerini artırıcı etki yapacaktır. Diğer taraftan özel sermayeli katılım bankalarının personel finansal etkinlik skorlarını artırıcı adımları ise toplamış olduğu mevduatı artırıcı adımlar atmak ya da personelinin etkinliğini artıracak eğitim uygulamaları başlatmak ve işletmelerindeki gizli işsizliği doğru analiz edip personel azaltma yoluna gitmeleri şeklinde olabilir. Çalışma, katılım bankalarının şube bazında örgütlenme düzey etkinliği ve şube sayılarının finansal etkinliklerinin araştırılmasıyla genişletilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, M. F., Erkoç, T. E., ve Yılmaz, B. (2015). Türk bankacılık sektörü için karşılaştırmalı performans analizi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(2), 1-11.
- Alsü, E., Taşdemir, A. ve Kalló, Z. (2018). Katılım Bankalarının Performanslarının Değerlendirilmesi: TOPSIS Yöntemi ile Uluslararası Karşılaştırma. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 17(1), 303-316.
- Asutay, M. (2007). A Political Economy Approach to Islamic Economics: Systemic Understanding for An Alternative Economic System. Kyoto bulletin of Islamic area Studies, 1(2), 3-18.
- Doğan, M. (2016). Türkiye’de Katılım Bankaları’nın Finansal Performansının Karşılaştırılması. Ekonomi Finans ve Muhasebe Dergisi, 2(4), 99-118.
- Er, B. ve Uysal, M. (2012). Türkiye’deki Ticari Bankalar ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Etkinlik Analizi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 26(3-4), 365-387.
- Ersin, İ. ve Duran, S. (2017). Faizsiz Finans Döngüsünü Oluşturma Açısından Adil Ekonomik Düzen Söyleminin Kredileşme İlkeleri Ve Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi. Turkish Studies, 12(8), 109-132.
- Ete, Y. (2019). Helal Fuarı 7’nci Kez Kapılarını Açıyor. (Trt Haber.) <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/helal-fuari-7nci-kez-kapilarini-aciyor-443184.html>, (Erişim Tarihi: 16.04.2020)
- Havrylychuk, O. (2006). Efficiency of the Polish banking industry: Foreign versus domestic banks. Journal of Banking & Finance, 30(7), 1975-1996.
- Hunjra, A. I. and Bashir, A. (2014). Comparative Financial Performance Analysis of Conventional and Islamic Banks in Pakistan. Bulletin of Business and Economics, 3(4), 196-206.
- Hwang, C. L., and Yoon, K. (1981). Methods for multiple attribute decision making. In Multiple attribute decision making (pp. 58-191). Springer, Berlin, Heidelberg.
- Ika, S. R. and Abdullah, N. (2011). A Comparative Study of Financial Performance of Islamic Banks and Conventional Banks in Indonesia. International Journal of Business and Social Science, 2(15), 199-207.
- Jackson, P.M. and Fethi, M.D. (2000). Evaluating the technical efficiency of Turkish commercial banks: An Application of DEA and Tobit Analysis , International DEA Symposium, University of Queensland, Brisbane, Australia, 2-4 July, 2000.
- Karçioğlu, R., Ağırman, E., Kübra, A., Yetim, A., ve Rabia, D. (2018). Kamu Sermayeli Katılım Bankaları İle Özel Sermayeli Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(2), 149-170.
- Najjar, N. J. (2013). Can financial ratios reliably measure the performance of banks in Bahrain. International Journal of Economics and Finance, 5(3), 152-163.
- Özçelik, H. ve Kandemir, B. (2015). BIST’de İşlem Gören Turizm İşletmelerinin TOPSIS Yöntemi İle Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(33) , 97-114.
- Özgür, E. (2008). Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(1) , 159-175.
- Rao, M. (2014). An Analysis On The Performance Of Private and Public Sektor Banking. International Journal of Business and Administration Research Review, 2(5), 104-109.
- Saldanlı, A. ve Sırma, İ. (2014). TOPSIS Yönteminin Finansal Performans Göstergesi Olarak Kullanılabilirliği - The Usability of TOPSIS Method As A Financial Performance Indicator. Öneri Dergisi, 11(41), 185-202.
- Sufian, F. (2009). Determinants of Bank Efficiency During Unstable Macroeconomic Environment: Empirical Evidence from Malaysia. Research in International Business and Finance, 23, 54-77.
- Sümer, G. ve Onan, F. (2016). Dünyada faizsiz bankacılığın doğuşu, Türkiye’deki katılım bankacılığının gelişme süreci ve konvansiyonel bankacılıktan farkları. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(3), 296-308.
- TKBB (2020). Türkiye Katılım Bankaları Birliği Sektör Bilgileri. <https://www.tkbb.org.tr/veri-seti>, (Erişim: 10.04.2020).
- Uygurtürk, H., Korkmaz, T. (2012). Finansal Performansın TOPSIS Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi İle Belirlenmesi: Ana Metal Sanayi İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 7(2), 95-115.
- Yayar, R., ve Baykara, H. V. (2012). TOPSIS Yöntemi ile Katılım Bankalarının Etkinliği ve Verimliliği Üzerine Bir Uygulama. Business and Economics Research Journal, 3(4), 21-42.
- Yurtadur, M. ve Demirbaş, H. (2017). Türkiye’de Bulunan Katılım Bankaları ve Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(2), 89-117.

EXTENDED ABSTRACT

The participation economic system and its products tend to grow and diversify in recent years. Institutions representing the participation economic system achieve an average of 10% to 55% growth in the world. The size of the world participation economic system has reached about \$ 4 trillion and is expected to be \$ 7 trillion in 2021. Within the participation economic system, the participation finance system is about 2 trillion dollars. Within the participation finance system, 80% share is participation banking, 15% share is sukuk, 4% share is mutual funds and 1% share is a takaul system. 2003-2017 year of participation banking in Turkey leading the industry showed growth between 5 billion TL to 120 billion increased 24-fold. Participation banking sector operates in countries with a predominantly Muslim population, especially in America and Europe. In terms of working principles, the companies in the index, which are based on sharing, risk-oriented, interest-free and real commercial activities, can appeal to investors from different faith groups.

Participation banks compete with conventional banks on the one hand and on the other. Participation banks, which reached a 6% share in the sector in 2020, are expected to receive a 15% share in 2025. Established by decree in 1983 and then the name of these institutions are starting to private financial institutions operating in Turkey has strengthened its position in the legislation system in a process that could be called relatively late compared with the world. The aim of the study is to examine the personnel activities of participation banks. In addition, evaluation of human resource efficiency in participation banks will be made in the context of private / public participation banks. In the activity analysis to be carried out for this purpose, the criteria used for the conventional and participation banks were used in the literature. 'The technique for order preference by similarity to ideal solution' (TOPSIS), which is a multi-criteria decision making model, was used for the analyzes. When the literature on the efficiency analysis of participation banks is analyzed, it is seen that their financial activities are mostly evaluated. According to the best knowledge of the author, the most important point that separates the study from the literature is to provide information that participation banks can use to measure participation of the participation banks and interest groups by measuring the effectiveness of the personnel.

The concept of activity is used to measure the output obtained with a certain amount of input. Activity evaluations; Personnel Asset Effectiveness maximum, Personnel Profit Share Income Efficiency maximum, Personnel Loan Efficiency maximum, Personnel Equity Efficiency maximum, Personnel Follow-up Loans Efficiency minimum, Personnel Profit Share Expense Efficiency are included in the analysis. Work has 6 participation banks operating in Turkey. 3 of the participation banks are public participation banks and 3 of them are private participation banks. The study included private participation bank Albaraka Turk Participation Bank (albre), Turkey Finans Participation Bank (TRKYFNS) and Kuwait Turkish Participation Bank (KVTY) d. Among the public participation banks, Ziraat Participation Bank (ZRT), which started operating in 2015, and Vakıf Participation Bank (VKF), which started operating in 2016, were included in the study. Established in 2019, Emlak Participation Bank was not included in the study because it has very limited data. The data of the study Participation Banks Association of Turkey (TKBB) ', published in the official data system were obtained from the balance sheet and income statement (TKBB, 2020).

According to the results of the study, it is seen that Ziraat Participation Bank had the best personnel financial activity in the period of 2015-2019, and the second best personnel event was obtained by the Vakıf Participation Bank. Private capital participation in the activities of the bank staff are best understood owned Kuwait Turk Participation Bank and Turkey Finans Participation Bank.

Study results Acar et al. (2015) partially overlaps with the finding that the financial efficiency of public banks is higher. Yayar and Baykara (2012), Rao (2014) and Karcıoğlu et al. (2018) does not coincide with the findings obtained. On the contrary, it is seen that public participation banks have higher financial efficiency than private banks. It can be said that, with the participation of public participation banks that joined the sector after 2015, trust in the sector increased and the share of participation banks from the banking sector exceeded 6% as of 2020. On the other hand, it can be said that the public participation banks in the competition among the participation banks, together with the confidence gained by the sector, have a tendency to grow rapidly in using deposit collection and participation banking products, which are at the forefront with the added advantage of being owned by the public, and it is a mechanism in which the public is more popular. The fact that private banks are more deeply rooted and that they use their experience and express themselves better in written and visual media will have an impact on their financial efficiency. On the other hand, the steps to increase the personnel financial efficiency scores of the private participation banks may be to take steps to increase the deposits they collect or to give trainings that will increase the efficiency of the employee personnel and to analyze the hidden unemployment in their businesses and to decrease the personnel. The study can be expanded by the effectiveness of the participation banks' organization on the basis of branches and the number of branches.